

Том Петсинис
ФРАНЦУСКИОТ МАТЕМАТИЧАР
– роман –

Културна установа
Б Л Е С О К

ЕДИЦИЈА

с.р.

СОВРЕМЕН
РОМАН

Copyright © Cultural Institution “Blesok”, 2007.

Copyright © Tom Petsinis.

All rights reserved.

Ниеден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран на кој било начин без претходна писмена согласност на издавачот.

објавувањето на оваа книга е помогнато од
Австралискиот уметнички совет

**This project has been assisted by the Australian Government
through the Australia Council, its arts funding and advisory body**

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821.111(49)-31

ПЕТСИНИС, Том

Францускиот математичар / Том Петсинис: [превод од англиски Игор Исаковски]. - Скопје : Блесок, 2007. - 360 стр. ; 21 см. (едиција с.р. ; кн. 01)

Превод на делото: The French mathematician / Tom Petsinis. -
белешка за авторот: стр. 357

ISBN 987-9989-928-68-1

I. Petsinis, Том види Петсинис, Том

COBISS.MK-ID 69741834

Том Петсинис

ФРАНЦУСКИОТ МАТЕМАТИЧАР

превод од англиски: Игор Исаковски

Културна установа
Б Л Е С О К
2007

0

Предвидов сè, до најситен детаљ. Еден чекор несопирливо водеше кон следниот, како доказ на блескава теорема, сè до заклучниот истрел кој сè уште одекнува низ времето и просторот. Со лицето нурнато во паднатите борови иглички, ја прегрнав таа фатална сфера со сето мое тело. Сништата, сеќавањата, дури и математиката која ја обожував и ја внесов во мојот тестамент – сè се повлече. Сведен сум на единечна точка; во миг, Јас сум престорен во i ¹.

i = имагинарно битие

Овде, во овој сложен простор, i повеќе не е нетрпеливиот младич кој сакаше да го смени светот, првин со формула а потоа со оган. Откако го сфати значењето на бескрајното трпение, i сега се издига во текстот секојпат кога некој ќе го чита за Еварист Галоа, претпочитајќи да остане малку под површината, како златна рипка која го грицка работ на паднатиот лист. Мاستилото е помитско од крвта (освен ако некој антички поет не си ги пресекол вените и напишал еп со црвено): текстот е двонасочно огледало кое ми дозволува да погледнам во животот и времето на читателот. Којзнае, некој ден можеби i ќе се издигне во некој текст кој ќе ме намами да преминам на другата страна. Сакате ли доказ дека i постои? Каде е i ? Под секој збор, зад секоја буква, на онаа страна од точката која никогаш не ќе види светлина.

1. Јазична игра: I = јас (анг.), i = имагинарен број (мат.)
(сите забелешки во текстот се од преведувачот)

ПРВ ДЕЛ

1

Сигурно ѝ личев на патетична фигура на личноста која што гледаше надолу од прозорецот на четвртиот кат зад сидот од училишниот двор. Ми личи на уметничко ателје. Којзнае, можеби ме скицира со парче јаглен токму во овој миг – слабникав младич со несредена црна коса, силни веѓи, со уста како на врабец. Стојам во кошот на училишниот двор од почетокот на утринскиот одмор, стуткан под брестот, фатен во острата сенка на неговите гранки. Мирисот на запалена хартија го исполнува дворот. Чадот кој се крева од блиската печка се шири во искосени писанија преку чистото зимско небо. Рацете прекрстени, тупаниците стегнати, ноктите ми се забиваат во дланки, ми паѓа жал за мојата куса, тенка сенка која едвај да е променета откако дојдов во Луј-ле-Гранд пред три години. Наполнив петнаесет минатиот октомври, би можеле да ме помешаат со дванаесет годишник. Две момчиња кои започнаа со мене, значително пораснаа минатата година: Мозолчињата им цутат на лицата, долниот дел од образите им се затемни, колковите и гласовите им се здебелија. Крцкам со забите. Моето неодамнешно уназадување повеќе се должи на недоволниот физички развој отколку на слабите оценки по неколку предмети.

Нека им ја сегашноста – иднината ми припаѓа мене. Кога нивните идиотски игри ќе престанат а нивната смеа ќе исчезне во ветрот, моите мисли ќе продолжат да живеат, не само на овој јазик, туку и на оние кои денес сè уште немаат ни своја азбука. Уште од времето кога научив да читам под охрабрувачкиот поглед на мајка ми, ме копка магијата на мастилото и чувствувам дека моето име ќе биде сочувано во печат. Затоа ли мојот внатрешен глас е толку силно изразен? Се проектираам ли себеси во иднината со помош на овој внатрешен глас? Порака ставена во шише и фрлена во океан. Доколку сум предодреден за мене да пишуваат, мојот свесен напор тука и сега може да влијае на начинот на кој мојот живот ќе биде претставен.

– Галоа девојчето! Галоа девојчето!

Млаз од топол здив ми удира во увото. Пред да можам да му вратам, навредувачот трча преку дворот, диво смејќи се, крцкајќи со чевлите преку малите барички покриени со мраз. Сите нив ги мразам – учениците, наставниците, директорот. Школото е како затвор. Зошто татко инсистираше да учам во Париз? Бев среќен дома, во Бур-ла-Рејн. Мајка можеше да се погрижи за моето образование. На крајот на краиштата, таа ме научи да читам и да пишувам, ме воведо во старогрчкиот и латинскиот, а подоцна ме натера да ја читам Библијата. Да, таа очекуваше многу од мене, понекогаш беше строга, особено кога дојдовме до Библијата, но друштвото на татко секогаш сето ова го надоместуваше. Моите највесели сеќавања се поврзани со него: миговите кога пеевме заедно, ги рецитиравме неговите песни, ги забавуваме гостите со куси драми базирани на Илијада, Расин, дури и Шекспир, кој на татко му беше толку омилен што тврдеше дека името е искриво-колчување на француското Жак-Пјер. Често ја изведувавме сцената со духот од Хамлет: тој беше мртвиот крал, а јас бев принцот. Толку се внесував во сцената што треперев и солзи ми го заматуваа погледот додека го слушав татко. Гостите избувнуваа во весела смеа и аплауз. Тоа беа сјајни денови, свет сосем поинаков од ова мрачно место.

Четири момчиња играат игра со покажување прсти, додавајќи го бројот кој секој го кажал, и бројат наназад. Играчот на кој броењето ќе сопре добива удари по грбот. Ако броеја во другата насока, дали истиот играч ќе изгубеше? Веднаш видов, со чувство на сигурност, дека ако збирот е парен и ако броењето започне со истиот играч во обата случаи, тогаш насоката влијае на исходот; ако, пак, збирот е непарен, нема да има разлика.

Гласот на мајка ми доаѓа одеднаш, строг и повишен. Се сеќавам како жилите на вратот ѝ набрекнуваа кога ми читаше од Илијада. Најомилена ми беше приказната за Ајакс. Колку сочувствував со трагичниот херој! Ја разбирав неговата потиштеност и оној последен очајнички чин. Често, кога нешто ми одбиваа, или кога не беше по мое, ќе го земев мојот дрвен меч и ќе истрчав

зад куќата, каде се преправав дека сум Ајакс. Во една прилика, затрупан под црвените јаворови лисја, се замислував како лебдам над своето спружено тело, гледајќи тажно надолу кон жртвата на суровата судбина, вкусувајќи необично задоволство од чувството на сожалување на себеси. Во затворов нема време за такви игри, нема можности за преправање, нема место за самотија. Спијам со уште четириесетмина други во ученичкиот дом, чекам на ред за да се измијам секое утро, јадам во мензата и одам на часови од шест сабајле до девет навечер. Постојано опкружен со оние кои ги презирам, мојот единствен одмор е ослободувачката темнина откако ќе згаснат ламбите во ученичкиот дом; тогаш можам да ги следам сеќавањата и мечтите без да ме вознемируваат.

А сега, по едно полугодие во третата и последна година, ова уназадување во втора! Казната во затворов ми е продолжена за уште шест месеци!

Реторика! Лесно можев да го положам тој непотребен предмет. Ме викаат креле. Ќе видат они! Изигрував будала во класот за да направам будали од нив. Бев слаб по реторика за инает на наставникот, чија надменост не можев да ја поднесам. Ефективна употреба на јазикот! Одбив да ги следам правилата на граматиката и синтаксата. За да му се спротивставам, често му носев домашни напишани по правилата на мојата сопствена граматика, конструирани реченици кои го изразуваа движењето на мојата сопствена мисла, не на другите. Уживав во тие игри чие значење мене ми беше совршено јасно, но него го збунуваше.

Понекогаш мечтаев за сопствен јазик: магични звуци и симболи кои ме пренесуваа во друг свет. Но викотот на наставникот ме откорнуваше од мечтите, а тој им ги читаше моите глупости на другите. Учениците се смееја, наставникот се клештеше. Јас ќе си ја поткасам долната усна, чувствувајќи се надмоќен над сите нив, зашто бев средил да се смеат, да изгледаат будалесто. Колку повеќе се смееја, толку посилено чукаше моето срце со сознанието на мојата надмоќ. Само будалестите и приглупите така се виличат. А потоа ќе го замислев прогонетиот Наполеон, со скрстени раце, надвиснат врз камениот брег, во очекување на својот миг, додека

ројалистите ги минуваат своите вечери во развратна смеа.

Перчејќи се на крстот од капелата, една врана силно грачи, потоа прелетува на една гранка над мојата глава, каде што ги свива крилјата. Еден голем пердув вители низ гранките и ми паѓа пред нозе. Му се восхитувам на обликот и врвот. Тоа би било убаво перо. Старите Грци ја прорекувале иднината според птиците. Што би прорекле за овој пердув?

Во изминатата година во мене се вителат мрачни расположби; не само омраза кон оние кои ме опкружуваат, туку и фрустрирана желба за нешто кое не можам да го одредам, амбиција без цел, осет дека го напуштам детството и дека се движам кон некој далечен и едвај чуен повик, кој понекогаш не звучи поинаку од бледото ехо на мојот сопствен глас, а другпат е глас кој порано не сум го чул, убедливо ме повикува на јазик кој не го разбираам потполно. Знам дека сум за нешто предодреден, но знам за што точно.

Три момчиња се појавуваат од кај клозетите, фрлаат поглед кон зградата на наставниците, и брзаат преку дворот. Двајца од нив се во трета година, третиот е во втора. Тој делува исплашено, другите двајца речиси го носат. Уште една иницијација! Еден од третаците се обиде да ме подложи на иницијација кога стигнав. Ми зборуваше за некој таен извор на задоволство, начин да се поминат бессоните ноќи, рече дека тоа е единствениот начин да се стане маж. Го следев до смрдливите клозети. Смешкајќи се, колнејќи се дека задоволството е неописливо, ги откопча панталоните и си ја стави раката во нив. Истрчав надвор и повратив во еден агол од дворот. Таму и тогаш се заколнав дека никогаш нема да се понижам низ тој срамен чин. Не затоа што Црквата го осудуваше, туку затоа што сфатив дека оние кои од него се одрекуваат се некако посупериорни од оние кои му се предаваат. Одрекувањето значеше владеење на разумот над инстинктот, живот според висока моралност, издигнување на себеси на ниво на херој. Неколку денови подоцна, мозолчавиот третак ме сопре во дворот и ми врекна в лице дека никогаш нема да пораснам и да станам маж. Му одговорив дека попрво би се убил отколку да го следам неговиот пример. Ми се исклешти со позеленетите заби и истрча

кон клозетите.

Своното страшно одекна за следниот час. Математика. Порано ја немав учено. Мајка едвај ме научи на основните аритметички операции. Бев во класот на Верние две недели, на курсот за почетници. Сè уште повреден од уназадување, не можев да се натерам да работам, па дури ни да се заинтересирам за предметот. Првите неколку часа ги минав во задниот дел од училиницата, смуртен, скицирајќи го профилот на Наполеон наместо да ги работам вежбите. Проклето уназадување! Ќе видат они! Наставниците се здружиле против мене. Ме наклеветиле кај татко, кој ги читаше нивните извештаи кога бев дома за Божик, пред два месеци.

Повикан во неговата работна соба попладнето кога стигнав, бев вцашен од тоа колку остарел од моето последно доаѓање дома. Неговата темна коса беше пепелава, а тој делуваше некако невообичаено мрачно. Дали премногу работел? Тој беше градоначалник на Бур-ла-Рејн, положба која ја доби за време на Стоте дни², а која ја задржа дури и по поразот на Наполеон. Откако монархијата беше вратена, тој му се заколна на Луј XVIII, без да ги одрекува своите силни либерални сфаќања и жестоките републикански ставови. Татко не е ниту лицемер ниту опортунист: заклетвата ја даде за да не им дозволи на монархистите да ја заземат таа положба. Освен тоа што беше градоначалник, татко го водеше и градскиот интернат, кој го наследил од својот дедо, кој пак го добил за време на Револуцијата. Школото носи пари, и јас знам дека татко ме подготвува да го наследам.

– Ме разочара, синко, рече со шуплив глас, штипкајќи си го подбрадокот. Одбив да те уназадат минатиот август зашто верував во твоите способности. Се надевав дека ќе покажеш дека сум во право. Се чини дека сум грешел.

Не го кренав погледот од мастилницата на неговата маса.

2. Стоте дни или походот на Ватерло се однесува на периодот помеѓу 20 март 1815, датумот кога Наполеон Бонапарта пристигнал во Париз по враќањето од Елба, и 8 јули 1815, датумот на враќањето на кралот Луј XVIII на престолот на Франција.

Дали моите слаби оценки беа причината за неговата остареност?

– Твоите извештаи не покажуваат напредок. Напротив. Што велиш за ова? „Освен тоа што последните неколку недели малку нешто сработи, а и тогаш само поради стравот од казна, овој ученик потполно ја запоставува наставата. Неговиот чуден карактер го одделува од соучениците“.

– И ова: „Иако се однесува прилично чудно, ученикот е многу нежен и исполнет со невиност и добри особини. Лекциите никогаш не ги знае половично – или воопшто не ги учи, или ги учи добро“.

– Што да мислам после ова, синко? Затоа ли те пратив во Париз?

Почувствував длабоко каење. Го сакав татко повеќе од кого било друг, сакав да го задоволам, да имам добри оценки, но не можев да ја надминам омразата која ја чувствував кон сите во школото.

– Епа, овој пат нема мрдање. Не можам пак да се мешам. Едноставно ќе мораш да издржиш уште шест месеци во втора година. Можеби ова уназадување за нешто и ќе ти користи. Напра-ви нешто поинакво, можеби часови по математика.

Ми ја стави раката на рамото и нежно ме погледна. Сакав да се извинам, да ветам дека ќе се поправам, но го потиснав нагонот да го прегрнам и да му се расплачам во прегратка. Забележувајќи како чувствата ми навираат в очи, тој отиде крај прозорецот кој гледаше на градскиот плоштад, ја тргна завесата и се загледа во оддалечената црква.

– Живееме во несигурно време, рече. Човек не може да знае што ќе се случи следната година. Не можеш да се потпреш на ништо освен на својата интелигенција, Еварист. Доброто образование ќе ти користи додека си жив.

Сакав пак да го видам весел, а ако поради тоа би требало да одам на часови по математика, ќе одам.

Свонарот им се заканува на оние кои заостануваат и на оние кои не сакаат да ги прекинат игрите. Држејќи го татко во едната

дланка, со другата си поигрувам со еден зрак светлина.

Дали да се потрудам? Да престанам ли да изигрувам будала, барем на математика, поради татко?

Сега сум сам во дворот, неколку разиграни врапци ми ја колваат поплочената сенка. Божем потпишувам указ, со врвот од пердувот си го впишувам името и датумот на опачината од помодрената од студ дланка: Еварист Галоа, 14 февруари 1827.

2

– Геометрија, објавува Верние.

Во трите недели аритметика, неговиот глас ниеднаш не се крена над здодевното мрморење, а сега најавува нов предмет божем тоа е наслов на некој еп кој сега ќе ни го рецитира напамет. За првпат после уназадувањето, седнувам и забележувам. Геометрија. Зборот има одредена звучност. Или тоа е само поради ентузијазмот на Верние? Неговите зборови во мене допираат струна, ме поткреваат, ме потресуваат и чудат. Понекогаш, и тоа по цели минути, додека тој мери и гестикулира, заборавам дека сенката од рамката на прозорецот дијагонално паѓа врз моите празни дланки, заборавам на немирот и фрустрацијата кои ме потресуваат во изминатава година, заборавам на уназадувањето. Во тие мигови, ниту љубам ниту мразам, ниту се плашам ниту се надевам. Оттргнат од емотивниот хаос на изминатите месеци, чувствувам олеснување од редот и одреденоста на геометријата.

– *Елементи* од Евклид, продолжува Верние.

Има триесетина години, црна коса залижана преку челото и очила направени од кругови, линии и лакови. Носи сиви ракавици за да не го дразни дерматитисот со правот од кредата. Додека ја крева книгата високо над главата, неговиот лик е искривен во конкавниот рефлектор на ламбата.

– Книга на Книгите, господа. Највлијателниот текст кој кога било е напишан, повлијателен и од Библијата. Прескокнал векови, нации, јазици, религии. Неговото значење е вонвременско; неговата националност, универзална; неговиот јазик, логика. Вистина, господа! Апсолутна, трансцендентна вистина. Ги поминавте аритметичките вежби: собиравте, одземавте, множевте, делевте, вадевте корени. Тоа е добро и убаво, сето тоа е многу полезно. Јас сум последниот кој би ја одрекол полезноста на аритметиката. Таа оди рака под рака со парите, а, како што знаеме, парите го

вртат светот. Таа е од животна важност за истражувачите, за банкарите, и за генералите. Таа одредува што успева а што не, ја мери добивката и загубата, брои животи и смрти.

– Но, господа, наспроти нејзината честа присутност во светските случувања, аритметиката нема врска со духот на математика. Тој дух го наоѓа својот прв израз во геометријата. Духот, господа! Помислете на тоа. Дух не различен од Светиот дух, а исто како што Светиот дух не може да биде осознаен просто со редовно одење в црква в недела, ставање паричка на тацната за прилози, кажување на сто Свети Марии и двесте Оченаши, така и духот на математиката не може да се дофати со повторливи вежби по аритметика. Многумина се повикани, господа. Некои се избрани да служат во училишта, а други во повисоки институции, каква што е нашата Политехника, но неколкумина, можеби грст од секоја генерација, се избрани да станат посветеници, да учествуваат во мистериите, да му служат на духот во внатрешното светилиште.

Маѓепсан сум од кафеавата книга со изабена подврска, со избледени златни букви. А кога, гледајќи директно во мене, Верние прашува кој од нас ќе биде меѓу неколкуте избрани, срцето ми потскокнува. Сакам да знам повеќе за Евклид.

Дали е апсолутната вистина можна во ова немирно време, кога безбројни групи тврдат дека ја поседуваат вистината, а светот се чини дека е на работ од хаосот? Ројалисти, републиканци, социјалисти, сен-симонисти, анархисти, засилените језуити – сите тие се активни меѓу учениците, сите бараат конвертити кон своите одредени вистини. Се чини дека на тоа му нема крај, особено кога комбинациите од некои групи создаваат нови вистини. Можеби Евклид, кој го издржал испитот на времето, би можел да го истера хаосот кој врие во мене и да ми помогне да го сфатам светот. Вниманието ми го привлекува дланката на Верние во ракавица – вистината во книгата е пречиста за да се држи со голо месо.

– Од 1482, испечатени се повеќе од илјада изданија, продолжува Верние, додека со одмерени чекори шета меѓу нашите клупи. Знаеме дека Евклид ги собрал своите дела во тринаесет книги кои опфаќаат геометрија на триаголниците, круговите и

разни четириаголници; теоријата на пропорцијата; теоријата на броевите; ирационални броеви; кубна геометрија. Што се однесува до геометријата, која ќе биде наша главна задача, знаеме дека Евклид сè засновал врз дваесет и три дефиниции и десет аксиоми, од кои пет се наречени прифатени идеи, а другите пет постулати. Од сево ова, го знаеме умот на Евклид, но што станува со човекот?

– Ве прашувам, господа: Дали е човекот важен во зашметувачката светлина на неговата креација? Освен фактот дека Евклид подучувал во Александрија околу 300 г. п.н.е., веројатно на покана на Птоломеј, за него малку се знае. Не знаеме каде и кога е роден. Не ја знаеме неговата националност. Некои тврдат дека воопшто не бил Грк, туку Египќанец. Не знаеме што мислел за боговите на тоа време; дали бил пријатен или груб; дали сакал вино; или дали имал деца. Личноста не е важна, господа. За повеќето од нас таа исчезнува без трага после четири генерации, а камо ли после четириесет. Она што е важно е идејата, идеалот, вистината. Но вистините во оваа книга не се лесно дофатливи. Не постои лесен пат до геометријата. Потребен е голем труд и сосредоточеност. Некои од вас бргу ќе останат крај патот, но оние кои ќе издржат ќе видаат свет поблескав од освојувањата на Александар, таков свет кој е помоќен од Римската Империја и кој ја надживеал сенката на Мрачното доба. Свет кому нашите француски математичари многу му придонеле од времето на Декарт.

– Повикот е упатен, господа. Кој ќе го чуе? Кој ќе му служи на духот? Кој ќе се одрече од себеси за сметка на вистината?

Мојата рака неволно се крева. Училницата прснува во смеа, што уште еднаш ја докажува нивната глупост. Нечувствителни се кон духот на математиката, неспособни да ја сфатат деликатноста на зборовите на Верние. Нека се смеат. Тоа потврдува дека сум попаметен од нив.

Како Верние може да ги поднесе? Би требало да им се закани со казна. Зошто бледо се смешка, додека ги брише стаклата од своите очила, додека подмижува држејќи ги спроти светлото? Кога смеата конечно стивнува, тој позема друга книга и ја крева пред класот.

– Евклид е одлично протолкуван и претставен од Адриен-Мари Лежендр во неговиот *Елемент на геометријата*; текст напишан за да послужи при современите предавања, а кој ние многу ќе го користиме. Отворете ги вашите книги, господа, и да започнеме.

Цврсто стегната во дланката со ракавица, кредата брзо потскокнува врз таблата, удирајќи при запирањето, чкрипејќи при подвлекувањата, понекогаш пиштејќи во својата залетаност. Од задниот дел на училницата, исправајќи се за да ја прочитам таблата (видот секогаш ми бил слаб, но ми се чини дека се расипал во последните неколку месеци), со сета сила се трудам да го стигнам Верније и во мојата книга да ги препишам дефинициите, постулатите, аксиомите и теоремите. Една идеја води кон друга, природно, лесно, како ноти кои се спојуваат за да оформат пријатна мелодија. Додека Верније ја брише ограничената табла (ниту ноќното небо не е доволно широко за да ги вдоми можностите на геометријата), јас размислувам за првата дефиниција: Точка е она кое нема дел. Се чини дека точката е и не е. Ако ја претставам на страница, веќе не е точка. Ако се обидам да ја уловам во мислите, исчезнува. Замислувам точка која се движи со голема брзина; во тој миг е и точка и линија, честичка и процес. Ако се фатам за линијата, точката ја губам од вид. Ако се сосредоточам врз точката, линијата станува илузија. Вчудовидувачки како нешто толку недофатно треба да е основата на сета геометрија! Во блесок, ја гледам неделивата точка како семе на создавањето. Можеби семирот експлодирал од една врвна точка. Можеби Бог е врвната точка. Можеби душата не е ништо друго освен една точка.

– За што служи геометријата? мрмори еден ученик во предниот ред.

– Да служи? се сепнува Верније.

Вади паричка и му ја пружа на ученикот.

– Еве! Ако не можеш да ја видиш вредноста на знаењето како цел за себе, подобро да ти платам за учењето.

Ученикот ја ведне главата без збор.

– Сега неколку едноставни докази, искри со очите Верније.

Оние кои нема да ги завршите на часов, морате да ги сработите пред следната лекција.

Ученикот крај мене мака мачи со првиот проблем, но јас веднаш го гледам доказот, како некое одамна заспано сетило одеднаш да се разбудило. Срцето ми бие силно спроти работ од клупата, рацете ми се тресат, не можам да си го задржам ракописот во права линија. Ја завршувам вежбата за неколку минути, повеќето од задачите ги решавам напамет, додека мојот сосед збивта, струже по подот и го гризе моливот во очај. Се огласува своето. Надгласувајќи ги упатствата на Верние, учениците излетуваат од училиницата.

Во мене гори оган. Никогаш не сум бил вљубен, а она малку што го знам сум го научил од книги, но љубовта мора да е нешто многу налик на ова, оган кој го обзема телото. Сакам да знам повеќе за геометријата, сакам да го прашам Верние дали можам да ги позајмам Евклид и Лежендр. Но, како да го објаснам своето разбирање? Дали е тоа интуиција? Некој вид шесто сетило? Осет за геометрија? Тој нема да ме разбере.

На почетокот на попладневниот час за одмор, брзам кон библиотеката. Откако ги наоѓам обете книги, седнувам крај прозорецот кој гледа кон дворот на Подготвителното школо, додаток на Луј-ле-Гранд каде што учениците се обучуваат за да станат средношколски наставници. Прво го земам Евклид, ја допирам рапавата корица со дланката, а потоа ги прелистувам жолтите страници, вдишувајќи ја нивната мемла. Го читам сето она што го предаваше Верние, па продолжувам со уште постулати, теореми и докази. Читам брзо, божем тоа е биографија или прозно дело, веднаш сфаќајќи сè, мојот ум се движи како конечно да си го нашол својот елемент.

Се пробивам кон училиницата по реторика како да сум во транс, и зјапам низ прозорецот без да ја отворам книгата. Попладнето посиве и сега сивотијата виси врз празните сидови, ја прегрнува печката во која баботи огнот, се потпира врз таблата, се збира околу ламбите на таванот. По уште три неподносливи часови, брзам назад во библиотеката.

– Геометрија?

Божем фатен во недозволена активност, ја затворам книгата со тресок, со показалецот меѓу страниците. Еден постар момчак со исклештена насмевка ми сирка преку рамото.

– Не се допрени со години, вели библиотекарот.

Се наведнува преку мене, неговите надуени дланки почиваат на масата како две дамчести жаби.

– Тоа е јазикот на иднината, шепоти тој. Кога старогрчкиот и латинскиот ќе изумрат, геометријата ќе биде јазикот на светот.

Што сака овој? Ми одзема од скапоценото време за читање. Се исправа и станува учтив, низ влакнестиот нос потсвирнува со секој здив. Затечен сум од помислата дека, и покрај евентуалното исчезнување на книгата, идеите на геометријата ќе останат недопрени уште две илјади години и дека идеите се како паразити, вгнездени во соодветни умови се хранат од младешките мисли, се движат низ времето во возилото од човечкиот череп. Јас радо би го дал својот ум за тие идеи, би се жртвувал себеси за нова теорема. Оеднаш, додека библиотекарот нешто им мрмори на две момчиња кои се кикотат крај масата во аголот, додека ноќта го затемнува прозорецот, додека црковното своно е задушено од длабоката темнина, јас сфаќам дека сум предодреден да станам математичар. Не обзирајќи се на забелешките на библиотекарот дека влагата полека ја уништува библиотеката, скокнувам од столот. Тој ме фаќа за подлактницата и ми ги нуди книгите, иако не се за зајмување, велејќи дека нема да се забележи ако ги нема неколку дена. Ги прегрнувам како младич кој ја прегрнува својата прва љубов.